

Abstrakty příspěvků

1. den – 16. května 2014

Paul Wilson

Divácká a čtenářská odezva V. Havla v USA a Kanadě

Letos oslavíme 25. výročí od pádu komunismu ve střední a východní Evropě. Shodou okolností je tomu letos právě padesát let od prvního uvedení jedné z nejoblíbenějších a nejčastěji inscenovaných her Václava Havla – Vyrozumění. Ve své prezentaci se chci zamyslet nad velkými proměnami, jimiž Česká republika – tato bývalá součást sovětské říše –, ale i západní, zejména anglicky mluvící svět prošly. Toto zamyšlení chci právě vést skrze osud Vyrozumění ve světě. Je paradoxem této hry, která je zdánlivě a na první pohled snad nejsilněji zakotvena v reáliích reformního komunismu šedesátých let, že je dnes populárnější, než jak tomu bylo v minulosti, a to především v zemích, v nichž je hlavním jazykem angličtina, tedy v zemích, které nezažily totalitní systém vlády, v němž Havel svou hru psal. V prezentaci se zaměřím na dvě čerstvé inscenace Vyrozumění v Torontu a Baltimoru.

Inna Bezrukova, Sergej Skorvid

Václav Havel politik a dramatik v Rusku, aneb Ztížená možnost přeložení

V Rusku, resp. v Sovětském svazu, byl V. Havel znám nejdříve jako spoluautor programového prohlášení Charty 77 a později jako politik. Jednou z prvních ruskojazyčných publikací V. Havla byly úryvky z Dálkového výslechu, které vyšly v překladu Inny Bezrukové v tehdy demokratickém moskevském listu Literární noviny, a to již v prosincovém čísle 1989. Teprve po roce se v Rusku ukázala – pod názvem Ztížená možnost soustředění – první sbírka Havlových her a ukázek jeho typografické poezie (Antikódů). Na její přípravě se podílela řada překladatelů včetně obou autorů tohoto příspěvku, kteří by si nyní chtěli zavzpomínat na to, jakými mnohdy křivolakými cestami se v tamtěch letech dostávaly do Ruska Havlovy texty, a soustředit se na problémy, s nimiž se potýkali při překládání nejen jeho dramatických děl, ale později také publicistiky (v druhé Havlově ruskojazyčné sbírce nazvané Horský hotel, 2000). Závěrem budou zmíněny inscenace Havlových her – nebo pokusy o ně – na ruském jevišti, což poskytne příležitost k zamyšlení se nad tím, proč zatím nebyly úspěšné, respektive ne tak úspěšné, jak by si to jeho texty i v ruském znění zasloužily.

Andrzej Jagodzinski

Recepce Havlova dramatického díla v Polsku

Recepce dramatického díla Václava Havla v Polsku je neoddělitelně spojena s různými výkyvy posledních padesáti let polských dějin. Už debut autora na polských jevištích – Ztížená možnost soustředění – v krakovském divadle Teatr Kameralny v prosinci 1968 – byl realizován ve zvláštní době: sotva pár měsíců po invazi Československa v srpnu a brutálním potlačení revolty polských studentů v březnu téhož roku. Pak musel v „bratrském Polsku“ Václav Havel zmizet z oficiální kulturní scény, ale kupodivu přece jen ne na tak dlouhou dobu, jako tomu bylo v jeho vlasti. Příspěvek se bude věnovat okolnostem uvedení tří Havlových vaňkovek ve varšavském divadle Teatr Powszechny v prosinci roku 1981, politickým skandálům během jejich „opakované premiéry“ v únoru 1989, inscenacím Havla na nezávislé divadelní scéně v Polsku a kuriózním historkám s tím spojeným, jedné Havlově hře, která v Polsku „předstihla svoji dobu“ a konečně recepci her toho autora po roce 1989.

Marketa Goetz-Stankiewicz

Problémy s překlady a setkání s Havlovými hrami v jiných kontextech

Havlovy hry jsou ikonoklastickými texty, protože jsou originální v nejlepší smyslu slova. Jejich hlavním tématem je jazyk, což je pro překladatele velmi náročné. Vybrala jsem scény z několika her – Vyrozumění (přel. Paul Wilson), jedna z vaňkovských aktovek a konečně z Pokoušení. Zaměřím se na to, jak se mění význam her, jak se mění postavy v kontextu jiného jazyka, a tím i jiné kultury. Pokuším se ukázat to, co hra ztrácí, když text opustí původní jazyk autora, ale také to, co snad může získat, když se setká s novým kontextem a jinou kulturou. Jedno je jisté: vynesu více otázek než odpovědí. Ostatně otázky byly pro Havla a postavy jeho her často zajímavější než odpovědi.

Joachim Bruss

První zkušenosti s překlady Havlových her, přijetí inscenací ve Vídni, divácká a čtenářská odezva

Několik úvah o překládání Havlových her a okolnostech jejich inscenací v německém jazykovém prostoru.

Dan Mircea Duta

Přijetí osobnosti a tvorby Václava Havla v Rumunsku po roce 1989

Rumunská revoluce v prosinci 1989 byla nejradikálnější a nejkrvavější v celém bývalém komunistickém bloku. Právě proto jsme my, Rumuni, toho od ní očekávali hodně. Mimo jiné také to, že se k nám konečně dostane tvorba autorů komunistickou cenzurou zakázaných. Mezi nimi i tvorba Václava Havla. Neokomunistická moc Fronty národního spasení ale neměla v oblibě výrazně antikomunistické osobnosti a hlavně morální vzory. Věci se výrazně změnily po nástupu pravice k moci v Rumunsku v roce 1996, kdy se V. Havel stal „oficiálně“ oblíbenou osobností. Příspěvek zmapuje rozporuplnou pozici V. Havla dramatika, esejisty a politika v porevolučních letech v Rumunsku.

Anna Freimanová

Neznorlizované divadlo

Příspěvek se hodlá zabývat čtyřmi inscenacemi Havlových her začínajícího režiséra Andreje Kroba a jeho Divadla na tahu. Jde o představení z doby, kdy hry Václava Havla nesmělo uvádět žádné československé divadlo. Patří k nim Žebrácká opera v Horních Počernicích (1975), scénické čtení Audience ve stodole Krobovy chalupy na Hrádečku (1977), videoinscenace Pokoušení s Ivanem Havlem v hlavní roli (1986) a o jednoaktovou hru Chyba, natočenou pro samizdatový zpravodajský Originální Videjournal (1988). Přiblížím nejen samotná představení, ale i situaci a podmínky, v jakých vznikala a v jakých je mohli vidět diváci z úzkého okruhu přátel a alternativní kultury. Každá z těchto inscenací přináší – i vlivem nejednoduchých okolností vzniku – neotřelý režijní nápad. A každá měla v letech, kdy byla část československé kultury uzavřená v disidentských ghettech, nejen svůj význam sociální, ale taky osobní, a to jak pro pronásledovaného Václava Havla, tak pro okruh Divadla na tahu a jeho příznivce.

Elżbieta Zimna

„Havel na Wawel”, aneb polská povrchnost

Václav Havel byl v Polsku po roce 1989 velmi obdivován, přestože mu jako dramatikovi málo kdo rozuměl. Inscenace byly většinou naturalistické, psychologické a patetické, občas se v nesmyslném představení objevilo pár interpretačních překvapení, která stojí za pozornost. Poláci rozhodně lépe rozuměli Havlovým esejům a např. Maria Janion nebo Adam Michnik v nich našli mnoho inspirativních myšlenek. Nikdo si už nepamatuje, kdo první vymyslel heslo „Havel na Wawel”. Poláci chtěli mít včele národa krále podobného Havlovi, krále, kterého by mohli všichni obdivovat, přestože se mu nikdo nesnaží rozumět. V příspěvku se zaměřím na polský příběh Havlových her od šedesátých let do současnosti.

Annalisa Cosentino

Uscire di scena (Odcházení)

Příspěvek se zaměřuje na Havlovo Odcházení s ohledem na dva aspekty italského přijetí textu. Nejprve se podívám na svůj překlad hry, aniž bych jej nějak hodnotila. Pokusím se spíše vysvětlit (1) směr, jímž jsem se při překládání ubírala, (2) důvody některých překladatelských postupů. Po té přesunu pozornost na scénické čtení hry, představené ve čtyřech uvedeních Paolem Fagiolim a Andreou Gullim. Příspěvek se v této části bude zabývat Fagioliho scénickou adaptací hry.

Carol Rocamora & Tomáš Rychetský

Havel znovu objevený

Náš příspěvek se zaměří na: Havlovy vlivy: absurdní divadlo, Beckett a Ionesco a Havlova verze českého absurdismu. – Problematiku překladu Havlova humoru. – Problematiku překladu specifickým českých hovorových výrazů. – Problematiku překladu specifických odkazů na události/místa. – Problematiku překladu jmen postav. – Problematiku uchování zvláštní povahy vaňkovek a postavy Vaňka.

Cyörgy Varga

Havlova cesta k maďarským čtenářům

Příspěvek, jehož neoriginální název je jakousi zredukovanou formou titulu velmi zajímavého článku kolegy Endre Bojtára „Neschůdná cesta Václava Havla k maďarským čtenářům a divákům”, se zaměří na složitý osud her Václava Havla v Maďarsku od prvního ne-vedení Zahradní slavnosti po devadesátá léta.

2. den – 17. května 2014

Mari Taneichi

Havlovy hry v Japonsku: Minulost, současnost, budoucnost

Příspěvek se zaměří na recepci her V. Havla a jejich vliv na divadelníky v rámci společenského a divadelního kontextu Japonska. Nejprve se podíváme na inscenace a překlady her a esejí, které utvářejí obraz V. Havla v Japonsku. Po té se přesuneme k analýze dvou inscenací: Praha 1975 (Audience a Vernisáž) z r. 1982 v Divadle Litterature, a Vyrozumění (1995), obě uvedené v Divadle Litterature. V závěru se pokusíme nahlédnout možnou existenci Havlových her po jeho smrti. 11. března 2011 postihlo část Japonska zemětřesení, které za sebou zanechalo absurdní scénu zkázy. Mnohé to přimělo k uvažování o „divadle”. Příspěvek se v této souvislosti pokusí navrhnout možnou pozici her V. Havla v tomto zvažování.

Martina Petranović

Havlovy hry v chorvatském divadle

Hry V. Havla byly v Chorvatsku uváděny od šedesátých let do současnosti, obvykle krátce po svých světových premiérách. Mezi hry uvedené v Chorvatsku patří: Zahradní slavnost, Vyrozumění, Vernisáž, Audience, Protest, Largo desolato, Pokoušení, Asanace, Žebrácká opera a Odcházení. Některé z nich byly inscenovány opakovaně. Většina inscenací byla vytvořena v Záhřebu, ale některé najdeme ve Splitu, Rijeci nebo Dubrovniku. Inscenací se ujímali vždy přední chorvatští režiséři: Radovan Marčić, Božidar Violić, Vlatko Perko, Miro Medimorec, ale také Češi J. Menzel a H. Burešová. Příspěvek se bude zabývat jednotlivými inscenacemi, jejich interpretací a charakterem, recepcí i politickým kontextem. V závěru se zmíním o vlivech Havla na chorvatské divadlo a drama.

Pirrko Koski

Václav Havel a severské divadlo

Když Divadlo pracujících v Tampere uvedlo severskou premiéru Havlovy Zahradní slavnosti (1966), byl již její autor v severských zemích známou osobností. V následujících letech byly jeho hry hrány ve všech severských zemích. Panoval všeobecný názor, že se objevil vskutku významný dramatik. Události v autorově domovině opatřily Havla značkou, která se s postupem času proměňovala a nabývala na síle. Příspěvek se bude zabývat postavením V. Havla v severských zemích skrze tři vhledy: (1) doba před a po Pražském jaru, (2) přelom sedmdesátých a osmdesátých let, kdy bylo Havlovo dílo v Československu zakázáno a jeho autor uvězněn, (3) společenská proměna na přelomu devadesátých let.

Monika Zgustová

Václav Havel o překladech svých her

Roku 1991 se Monika Zgustová seznámila s Václavem Havlem, bylo to při jeho oficiální návštěvě Barcelony, kde Zgustová působila jako tlumočnice. Havel zapomněl na všechno na světě a zapovídal si se svou tlumočnicí a překladatelkou do španělštiny a katalánštiny o překládání jeho díla. Pro překladatelku tohle byl nesmírně důležitý moment: autor jí dával rady, jak přeložit jeho dílo, čemu se vyhnout, tázal se jí, jak si poradila s Dopisy Olze, psanými tak, aby proklouzly vězeňskou cenzurou ale přitom aby jim čtenář rozuměl. Zgustová potom přeložila desítku Havlových her, kde jedním z hlavních problémů bylo převést komunistickou hatmatilku do jazyka, který takový slovní registr nikdy nepoznal. A jak si poradit s častými havlovskými slovy jako duch, duchovní, duchovno, která v zemi s neslavně proslulou tradicí inkvizitorů mají silný náboženský nádech? O tom všem a mnohém dalším bude pojednávat příspěvek Moniky Zgustové.

Libor Vodička

Havlovo Vyrozumění a možnosti interpretace

Vyrozumění je vedle Zahradní slavnosti klíčové drama Václava Havla tematizující mechanizaci člověka. Po mechanismu fráze je v centru Havlovy pozornosti stále jazyk, člověk je tentokrát ovládán umělým syntetickým jazykem, který má původně, jak praví teorie, zdokonalit a zpřesnit mezilidskou komunikaci, v praxi ovšem vede ke stále hlubšímu rozrušení lidských vztahů a k trvalejšímu odcizení. Satirický potenciál tohoto podobenství, z doby vzniku i z doby zakázanosti, tedy z éry realizované Utopie, sice poněkud ztratil na konkrétní naléhavosti, zato se nevytratily dystopické rysy celé hry, zejména pak dramatického syžetu o mocenském sestupu a zpětném vzestupu, o dějinách a pokroku, o mechanismu, jenž způsobuje, že se člověk zcela egoisticky odpoutá od společenství, v němž žije, od mezilidských vztahů, od citů a nakonec i od sebe sama. Příspěvek bude zaměřen na režijně-dramaturgické interpretace Havlovy hry Vyrozumění, která se od své premiéry v roce 1965 dočkala několika různých uvedení.

Veronika Ambros

Poetika absence u V. Havla aneb Havlovy minusové postupy v Zahradní slavnosti

Pozvání na konferenci mě přimělo zrevidovat má předchozí čtení Havlovy Zahradní slavnosti a zaměřit se na aspekt, kterému, pokud vím, nebyla věnovaná patřičná pozornost, ačkoli je všudypřítomný – poetika absence. Zmínky najdeme roztroušené v různých sekundárních pramenech a týkají se postav: „koncept identity moderního člověka jako vakua“ (Trenský) jako „dramatické ne-osoby“ (Just), které se blíží pojetí „smrti postavy“ Elinor Fuchsové. Havlova poetika absence ale přesahuje rozklad hrdiny. S pomocí pojmu „minus priem“ (minusový postup) Yuri Lotmana se pokusím prozkoumat koncept absence v Havlově díle.

Sam Walters

Poznámky ze vzdálené země

Mé divadlo uvedlo za 34 let své existence 16 inscenací 12 Havlových her a spolupracovalo se 7 překladateli. Byl mezi nimi rozdíl? Chceme překladatele nebo dramatika? Proč potřebujeme nové překlady zahraničních her každých 10 až 15 let? Pokusím se nastínit rozdíl mezi překlady, verzemi a adaptacemi! Podívám se na překlad Zahradní slavnosti Věry Blackwellové, který jsem neinscenoval, a srovnat jej s překladem Jana Nováka. Zaměřím se i na to, zda je nutné měnit, adaptovat či poangličtovat hry, aby byly přístupnější. Chci se ptát na to, zda spojení Havla s absurdním dramatem není na překážku pro jeho inscenování ve Velké Británii a USA. Nastíním recepci londýnských inscenací vaňkovek a Vyrozumění (1977), Asanace (1990), Odcházení (2008) a Spiklenců (2011). Jádrem příspěvku bude východisko, že chceme vidět/slyšet Havlovy hry tak, jak je napsal. Nechceme je adaptovat ani měnit pro anglickou spotřebu. Toužíme po průniku do jeho světa, který obohatí ten náš. Pokusím se vysvětlit, proč není Havel tak populární a inscenovaný, přestože by si podle mě více inscenací zasloužil. V lednu 1990 jsem byl požádán, abych napsal článek pro Daily Telegraph o Havlovi. Článek jsem nazval „Jak dobré jsou prezidentovy hry?“ V prosinci 2011, po jeho smrti, jsem byl požádán, abych napsal článek pro Independent. Nazval jsem jej „Proč britská divadla neinscenují více Havlových her? Havel je autorem světového významu, jehož neobyčejný politický život nesmí zastínit jeho velikost jako dramatika.“

Vijay Padaki

Salaam Havel

Jaký význam může mít česká zkušenost pro jižní Asii? V současnosti se setkáme s mnoha příklady tzv. postkoloniálního přechodu, během něhož se daná společnost zbavuje vnucených hodnot a norem s touhou znovu objevit své kořeny. Indie a Česká republika mají s takovýmto přechodem podobnou zkušenost, jakkoli se výrazně odlišuje svým rozsahem a povahou. Dílo V. Havla je všeobecně vnímáno jako dílo úzce provázané s evropským vnímáním, což je opodstatňováno společným historickým kontextem, v němž žil a v němž nacházel odezvu. I přesto je v jeho díle možno nalézt opakující se téma, které okamžitě rezonuje mezi čtenáři a diváky po celém světě – moc byrokratického systému, hranice mezi pracující třídou a inteligencí, podprahová touha po moci, hrozba dosažené moci, omezený světový názor obyčejného člověka atd. Divadelní festival v Bangalore, který proběhl před dvěma měsíci, prozkoumával potenciál Havlova díla v indickém společensko-politickém prostoru. Na festivalu byly představeny indické adaptace Havlových aktovek, seminář, filmová projekce a čtení původních her, to celé jako pocta osobnosti V. Havla.

Petr Oslzlý

K české a mezinárodní verzi scénické koláže Divadla Husa na provázku Cirkus Havel

V referátu se budu zabývat scénickou koláží dramatických i dalších textů Václava Havla nazvané Cirkus Havel. Popsána bude metoda tvorby scénáře vytvářeného dvěma spoluautory Vladimírem Morávkem a Petrem Oslzlým a podílu Václava Havla na jeho konečné podobě. Z praktického pohledu spolutvůrce scénáře a dramaturgického spolupracovníka se dále pokusí v základních rysech pojmenovat celkový tvar původní české inscenace, která měla v Divadle Husa na provázku premiéru v 7. listopadu 2008 a její následujících proměn v průběhu dalšího uvádění.

V druhé části referátu bude zvláštní pozornost věnována mezinárodní verzi Cirkus Havel – Le Cirque Havel, která vznikla jako výsledek spolupráce Divadla Husa na provázku a festivalu Villeneuve en scène v roce 2012. Popsány budou obě fáze přípravy: první, kterou realizoval inscenační tým se souborem DHNP v Brně a druhá, kterou bylo v červenci 2012 ve Villeneuve les Avignon intenzivní období společných zkoušek českého souboru s mladými francouzskými herci z prestižní francouzské divadelní školy ENSATT v Lyonu. Zvláštní pozornost bude věnována úpravám českého textu do multi-jazykové podoby, transpozici původního inscenačního tvaru vytvořeného v domácím brněnském variabilní prostoru do prostoru velkého cirkusového stanu a v neposlední řadě reakcemi mezinárodního publika. V závěru bude referováno o Hommage à Václav Havel realizované ve spolupráci Villeneuve an scène a Festival d'Avignonu 15. a 16. července 2012, jejíž program a přijetí svědčí o šíři a důzrech současné mezinárodní reflexe tvorby a osobnosti Václava Havla.

Martin Porubjak

Havel na Slovensku

Hry Václava Havla sa inscenovali v Slovenskom národnom divadle v Bratislave (SND) krátko po pražských premiérach: Záhradná slávnosť (1964) a Vyrozumenie (1966). Režiroval ich mladý režisér Peter Mikulík, ktorý v rokoch 1964–1968 inscenoval v SND dramatikú dovedty neprijateľných autorov (Vitrac, Mrožek, Durrenmatt, Schisgal, Becket, Pinter). Po srpnovej invázii Československa sa politická situácia prudko zmenila a Havel sa na dvacať rokov ocitol na indexe. Dovedty sa na Slovensku v rokoch 1964–1966 inscenovali dve Havlove hry (Záhradná slávnosť v SND a Vyrozumenie v SND, v Krajevom divadle v Nitre a v Divadle Slovenského národného povstania v Martine). Po „nežnej revolúcii“ vypukol na Slovensku „boom Havla“: sedem premiér v jedinom roku 1990. Až po osemnástich rokoch (v roku 2008) mala v SND premiéru posledná Havlova hra Odchádzanie.

Lenka Jungmannová

Dramatika Václava Havla a intertextualita

Příspěvek se bude zabývat problematikou intertextuality v dramatice Václava Havla. Bude sledovat mezitextové navazování jak v rámci jeho vlastního díla (zvláště u her Zahradní slavnost, Ztížená možnost soustředění a Largo desolato), tak ve vztahu jeho her s díly jiných autorů (v dílech Žebrácká opera, Pokoušení a především v tzv. vaňkovských hrách).

Vladimír Just

Kdo je Vilém Rieger? (Pokus o typologii havlovského hrdiny)

Úvaha se zamýšlí nad různými interpretačními – a dezinterpretačními – výklady typického hrdiny Havlových her na základě pražské (Radok–Tříška), hradecké (Krob–Beseda, Pech), budějovické (Glaser–Šesták) a bratislavské (Vajdička–Labuda) inscenace Odcházení a jeho kritického ohlasu.